

3

diamanten

juli-september 2011

DET KONGELIGE BIBLIOTEK

04 DET NORDISKE TIL DEBAT

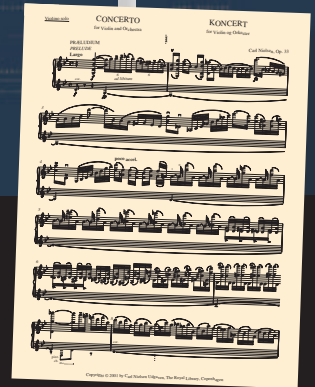
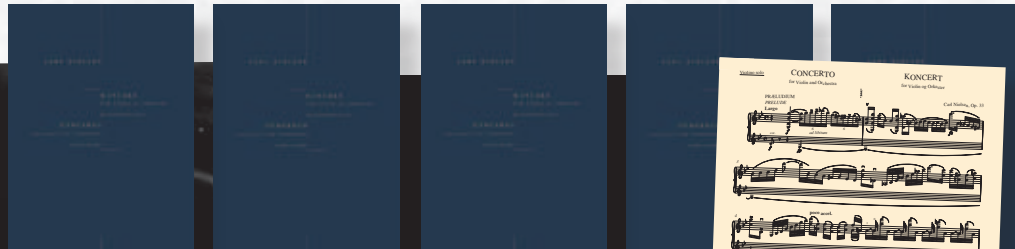
10 DET FINSKE FOTOMIRAKEL

15 Foredragsrække:
KUNSTEN AT TÆNKE STORT

Carl Nielsen Udgaven

Alle Carl Niensens værker i nyrevideret udgave i smuk indbinding. De seks symfonier fås også som praktisk lommepartitur, og som noget helt nyt kan du købe Carl Niensens sange i en firebinds paperback-udgave for blot kr. 499,00 (inkl. moms). Se mere på webshop.ewh.dk.

Følg med på
webshop.ewh.dk

Vagn Nørsgaard
Dette landskab

Kammerkoret Camerata
Martin Nagashima Toft

NY
CD

Dette landskab Kammerkoret Camerata synger Vagn Nørsgaard

Vejl. pris kr. 149,00

Kammerkoret Camerata under ledelse af Martin Nagashima Toft præsenterer her et bredt udvalg af kompositioner og arrangementer af Vagn Nørsgaard fra perioden 1994-2008.

Stemmingsfuld og velklingende, dansk kormusik til tekster af bl.a. H.C. Andersen, Poul Feldvoss og PH.

EVA FOCK

PÅ TVÆRS AF MUSIK

Vejl. pris kr.
229,00

Eva Fock
PÅ TVÆRS AF MUSIK

”Musik er liv” sagde Carl Nielsen – og livet er fuld af musik

Somme tider er den i front med pomp og pragt, og undertiden lægger man stort set ikke mærke til den. Der er musik ved livets store og små begivenheder – bryllup, begravelse, fødsel og død – ved hoffets strålende selviscenesættelse og krigens hoverende fejring af sejre. Der er musik til stille refleksion og musik til fællesskab og gudsdyrkelse over hele verden.

PÅ TVÆRS AF MUSIK er en guldgrube af indsigt og viden om denne mangfoldighed. Veloplagt skrevet og med masser af illustrationer og henvisninger til den levende lyd guider den os igennem den brogede verden af musik.

I fem store kapitler (*Stilhed – lyd – musik*, *Den menneskelige stemme*, *Lyt med øjnene*, *Hoforkestrer – en historie om magt* og *Brylluppet – en fest for livet*) fører musiketnologen Eva Fock os igennem mange kulturers musik og musikforståelse.

04

GYRÐIR ELÍASSON

Den nordiske identitet

08

DEBAT

Den nordiske tone

10

INTERVIEW

Timothy Persons

19

FRA SAMLINGERNE

Nordisk stort og småt på tryk

leder

UWE BØDEWADT, KULTURCHEF

Det er ret heldigt, at vi er sammen med alle de andre på jorden. Forestil dig at være "Palle alene i verden". Det er direkte angstfremkaldende! I Kulturafdelingen vil vi gerne skabe udsyn til verdens kulturelle mangfoldighed. Jeg vil svinge mig op til at sige til de 'nødvendige oplevelser, de livsvigtige koncerter og de udtalte synspunkter'.

Dem er der gudskelov rigtig mange af udenfor landets grænsekontroller. Derfor starter vi nu en ny debat-serie, hvor vi vil diskutere og lade idéer og tanker genfødes som den ilt, samfundet behøver for at udvikle sig – midt i en global virkelighed.

I dette nummer af Diamanten gransker vi "det nordiske" – en etiket vi sætter på snart sagt enhver kunstnerisk dåse,

der stammer fra de nordlige breddegrader. Hvis man da overhovedet kan påstå, at noget stammer ét særligt sted fra? Er "det nordiske" overhovedet et brugbart begreb, og giver det mening at tale om noget "særligt nordisk" i en tid, hvor vi taler og tænker på tværs af nationaliteter, mentaliteter og meninger.

Nordlys, det nordiske tungsind (Bergman, Strindberg, Norén) og natur er almindelige emner, når snakken slår et sving ind under de nordlige himmelstrøg. Personligt tror jeg, at man kan tale om en særlig "nordisk sanselighed", som vi bærer rundt på i vores krop og

kultur. Vi er alle stemt af den nordiske cyklus og årstidernes konstante kredsløb af scenerier, lugte, smage, lyde og fornemmelser.

Den største fordel ved at bo i Udkants-europa må være, at man aldrig kommer til at foretage den fejlslutning, at man befinder sig i verdens centrum! Vi gør os umage for at få så mange internationale kunstnere ind i huset som muligt.

Og PS! Kære læser, har du råd, idéer, kritik om bladet Diamanten, så mail gerne til mig uwbd@kb.dk

En forfatter søger det globale og en politiker det regionale. Det kulturelle nordiske broderskab eksisterer, men har det svært. Naturen ser ud til at kunne samle den særlige nordiske identitet.

Den romantiske besværgelse om at leve og dø i Norden er som bekendt omkvæd i den svenske nationalsang *Du Gamla, Du Fria*, fra 1844. Den ældste indspillede version, som menes at være fra 1890'erne, er for nylig fundet på en valse i Statsbiblioteket i Århus, hvor den svenske nationalsang synges af en dansker! Opdagelsen af de gamle lyd-valsers historiske indhold har naturligt nok vakt opsigt i Sverige.

Sådan har det altid været. Kultur og kulturklenodier har ubesværet krydset de nordiske landegrænser. Geografisk og sprogligt har vi stået hinanden nær, og vores historie er flettet sammen fra tidernes morgen, men spørgsmålet er, om der findes en særlig nordisk kultur, det er værd at værne om, eller er det efterhånden blot en drøm, der er dømt til undergang?

For tiden trækker det nordiske køkken store overskrifter, der tales om den nordiske tone i musikken, en nordisk måde at lave film på, for slet ikke at tale om den særlige nordiske litteratur. Siden 1952 har vi endda haft et Nordisk Råd, der bl.a. hylder hhv. den bedste nordiske litteratur og musik med en pris på 350.000 kr. Det særlige nordiske er ofte en etiket, der hæftes på kulturen, men få kan sætte ord på, hvad det i virkeligheden dækker over.

Vejret og naturens kontraster forener

Både arkitektur og litteratur kan bære kimen til forandring og identitet. For Malmøs borgmester Ilmar Reepalu (S) er der rigtigt meget, der forener: bl.a. den nordiske velfærdsmodel, hvor skattepengene omfordes til fællesskabets bedste, åben debat og lokalt demokrati. Ifølge Reepalu befinder vi os i en transnational tid, der giver nye muligheder for stærke regionale zoner. For hans vedkommende er det Øresundsregionen, der byder på interessante muligheder. Ilmar Reepalu er arkitekt, og i hans tid som borgmester har Malmø fået en markant anderledes profil. Arkitektur både på det materielle og mentale plan, har båret Malmøs transformation fra gammel forfalden industriby med jern og stål til et moderne mekka af glas og beton med eksperimenterende byplanlægning og ungdommen synlig på centrale pladser. >>

TEKST JYTTE KJÆRGAARD

FOTO SØREN BRISSING, FOTOGRAFISK ATELIER
OG EINAR FALUR INGÓLFSSON

tema

UNDER SAMME HIMMEL

3 Dette er tredje del af temaet *Under samme himmel*. Næste udgave af *Diamanten* udkommer 1. oktober

[Blå bog]

Ilmar Reepalu

Ilmar Reepalu (f. 1943) er en svensk socialdemokratisk politiker og siden 1995 borgmester i Malmø. Ilmar Reepalu blev født i Estland, men voksede op i den svenske by Motala. Han er uddannet civilingeniør og arkitekt. Reepalu er blevet beskrevet som en "handlingens mand" og har spillet en stor rolle i Malmøs udvikling fra en industriel by til en moderne vidensmetropol. Han menes at have været afgørende for realiseringen af Citytunnelen i Malmø samt andre store projekter som Øresundsbroen og om-dannelsen af vesthavnen i Malmø. I 2010 blev han kåret som Sveriges mest magtfulde person indenfor arkitektur og design af tidsskriftet Rum.

Herhjemme har Reepalu for nyligt gjort sig bemærket ved at kritisere Danmarks aktuelle planer om øget grænsekontrol og for at udtrykke bekymring for, hvad en eventuel skærpet kontrol vil betyde for Øresundsregionen.

Malmøs borgmester
Ilmar Reepalu (S)

J A

JEG VIL LEVE, JEG VIL DØ I NORDEN!

[KUNSTHAL-DIREKTØREN]

Jacob Fabricius, kunstnerisk leder af Malmø Kunsthal

'Jeg synes sagtens man kunne være mere åbne og opsøgende overfor samarbejder (i Norden). Der er mange muligheder i kultursamarbejder - det kan både skabe udveksling og samle økonomiske besparelser. I Sverige søger man udfordringen i det "fremmede" og man har en tradition for at ansætte folk fra andre nordiske lande. Det er jo også en form for samarbejde og udvikling, at man gennem lederskabet udvikler sig selv kulturelt. Det er man knap så gode til i fx Danmark, processen er langsommere'.

[TEATERCHEFEN]

Lars Romann Engel, teaterchef og kunstnerisk leder af HamletScenen

'Jeg er ikke i tvivl om, at der er et kulturelt nordisk fællesskab. Vi trækker på den samme kulturarv med fasttømrede traditioner. På HamletScenen i Helsingør har vi et internationalt publikum, der trækker mange fra den sydsvenske region. Der er ingen tvivl om, at bor man i Sydsverige er der langt op til Stockholm, så vælger det svenske publikum kulturen ned til Helsingør og videre ned i Europa'.

[POLITIKEREN]

Mogens Jensen, kultur- og medieordfører for Socialdemokraterne

'De nordiske lande, og i særlig grad Danmark, Norge og Sverige og delvist Island, har en århundrede lang fælles udvikling hvad angår historie, kultur, sprog, velfærd, demokrati osv. Det gør at man traditionelt har kunnet tale om en decideret "nordisk kultur". De nordiske lande har altid været påvirket af impulser og indtryk udefra - og har overlevet disse - ja, faktisk har påvirkningen været en vigtig forudsætning for dannelsen af vores demokratiske samfund og for dannelsen af billedet af os selv som enkeltindivider, som folk og som nationer'.

Vi møder Ilmar Reepalu i Västra Hamnen - et område af Malmø, hvor mange kreative virksomheder holder til, og hvor mange danskere valgte at slå sig ned, da den svenske kronekurs var i bund. I horisonten skimtes Øresundsbroen og forbindelsen til København - den anden halvdel af planen.

Vejrets og naturens kontraster må ikke undervurderes i relation til den nordiske kultur og arkitektur. Hvor ville Skagensmalerne være uden lyset, hvor ville Carl Nielsen være uden tågen, der letter. Hvilken værdi ville Västra Hamnens lejligheder have uden beliggenheden ved havet med udsigten til Danmark?

'Arkitekturen repræsenterer det mentale billede på byen - symboler, der skal være holdbare, smukke og gøre indbyggerne stolte', siger Ilmar Reepalu. Broen til Danmark er solidt bygget, smuk i konstruktionen, men der er stadig plads til flere trafikanter i begge retninger.

Myten om det nordiske

Der er unægtelig langt fra Haderslev i Sønderjylland til Haparanda i Nord sverige, og til Saudárkrókur i det nordlige Island, hvor vinder af Nordisk Råds Litteraturpris Gyrðir Eliasson er vokset op.

"Nordisk litteratur" kan betyde så meget og samtidigt så lidt. Renset for bagtanker kan det blot referere til, at forfatteren kommer fra det nordiske område. Det særligt nordiske kan også

ligge i det indholdsmæssige, som kan række fra islandsk magi, finsk absurd humor, svensk melankoli, norsk naturfeticisme og dansk nidkær hverdagsrealisme. Kan man virkelig overbevise andre om, at alt dette skulle være noget ganske særegent, som kun de nordiske forfattere har til fælles - eller genfortæller vi myten om det særlige nordiske til ære for os selv?

Som modtager af dette års nordiske litteraturpris har Gyrðir Eliasson fået spørgsmålet om det særligt nordiske flere gange.

'Jeg er usikker på, hvor gammelt konceptet om den nordiske litteratur egentlig er. Ser man på forfattere i Norden, ser man en tydelig indflydelse fra lande som Frankrig, Tyskland og England. Ser vi bort fra dette, mener jeg godt, man kan tale om en særlig nordisk reference, der kan have sit udgangspunkt i de lange mørke vintre og de melankolske eftervirkninger af at leve under ustabile vejrforhold. Jeg ser ikke mig selv som en forfatter, der hører til en særlig kultur eller et særligt område. Jeg er blot en mand, der skriver ud fra den erfaring, det er at være i live', siger årets prismodtager.

I nordisk litteratur er der ofte nogle temaer, der går igen. Ud over vejrets indflydelse på humøret, deler vi også den protestantiske baggrund. De religiøse motiver er måske særligt udbredte i litteratur, der har sit udgangspunkt i mere øde udkantsområder. Vores egen Hans Kirks *Fiskerne* (1928) om Indre Mission og den svenske forfatter P.O. Enquists

OTTO GELSTEDS SOMMERØEN (1934)

**Jeg kommer igen til min Sommerø
Til Naturen, det billige Skidt
og Aspen suser mig mørkt i Møde
og Blitfuglen fløjter: blit, blit!**

tema

UNDER SAMME HIMMEL

3 Dette er temaet Under samme himmel. Næste nummer af Diamant kommer d. 1. oktober

erindringsroman *Et Andet Liv* (2009) har begge en dyster religionsfortolkning. En straffende Gud er et velkendt nordisk tema. Taler vi om den overnaturlige magi, er vi geografisk endnu længere ude i de mørke randområder, hvor naturen er enehersker.

Nådesløs natur og poetisk skønhed

I disse dage diskuteres både ulvebestanden og de fritgående vildsvin seriøst og på fremtrædende plads i de svenske aviser. Naturen er for det meste noget farligt, som skal bekæmpes. Det "grønne og vilde" må gerne være i byerne, så længe det er under menneskets fulde kontrol.

'Naturen, det billige skidt', som Otto Gelsted ironisk udtrykte det i digtsamlingen *Under Uvejret* (1934), har været en vigtig x-faktor blandt nordiske digtere gennem tiden. I den forbindelse ligger Island særligt udsat. Vejret kan være barskt og vulkaner kan bryde ud i pludselige og voldsomme askeskyer.

'Måske på grund af de usædvanlige omgivelser, er der åbnet en vej ind til naturen, som ikke kun er barsk og nådesløs, men også kan rumme en smuk kraft og være en guide til mental styrke. Den indbyggede ensomhed, der ligger i det udstrakte nordiske landskab, kalder på en poetisk skønhed', siger Gyrðir Elíasson, der forudser, at forfatterne vil være nødt til at se på naturen med nye øjne på grund af global opvarmning og forurening.

'Digte om naturen handler jo ikke bare om naturen, men om menneskets plads i verden. Naturen fungerer ofte som et spejl for menneskelige aspekter', siger Elíasson og tilføjer, at sådan er det overalt i verden.

Malmøs borgmester taler om arkitektur som en mental tilstand. Naturen indgår som en vigtig brik i helheden. Naturen er en navlestreng, der trækkes med ind i byrummet og som minder os om, hvor vi kommer fra.

'Stilistisk ordkunst på et højt niveau' lød en del af begrundelsen for dette års vinder af Nordisk Råds Litteraturpris, Gyrðir Elíasson. Mød ham på International Forfatterscene.

'I vores nordiske selvopfattelse har vi en stærk relation til naturen: De spejlblande skovsøer, de fredfyldte grønne enge er billeder, vi bærer med os uanset, hvor vi rejser i verden'.

Globale fremtidsudsigter

I Malmøs nye bydele er der indtegnet generøse grønne områder.

Den nordiske natur ser på mange måder ud til at være den, der overlever når sproget, historien, religionen og velfærdsstaten fortyndes ind i globaliseringens grænseløse udfordringer.

Det var Ilmar Reepalu der fik Malmøs gamle vartegn – den store industri-kran på Kockums værftet erstattet af den imponerende bygning kendt som Turning Torso, som er blevet en turistmagnet. Det har haft omkostninger for socialdemokraten, som har fået kritik, fordi udlejningspriserne ikke harmonerer med et socialdemokratiske LO-medlems gennemsnitsindkomst.

'Malmøs arkitektoniske forvandling var en risikabel og ambitiøs plan, som ikke havde kunnet gennemføres uden den faste broforbindelse til Danmark', fastslår Malmøs borgmester, der er på vej til møde med Københavns overborgmester om en kommende metro-forbindelse mellem de to byer.

Metroen når ikke at blive færdig til november, når Gyrðir Elíasson får overrakt Nordisk Råds Litteraturpris. Det nordiske og det nationale ser ud til at komme for sent, når fremtidens tog går fra perronen med det globale som endestation. ✪

GYRÐIR ELÍASSON (IS)

HVORNÅR:

tirsdag 30. august kl. 20

Mød den islandske forfatter Gyrðir Elíasson, der vandt dette års Nordisk Råds Litteraturpris for novellesamlingen *Milli trjáanna* (da. *Mellem træerne*, udkommer senere på året).

SARAH STRIDSBERG (SE) NAJA MARIE AIDT (DK) SJÖN (IS)

HVORNÅR:

mandag 31. oktober kl. 20

I anledning af 50-års jubilæet for Nordisk Råds Litteraturpris og som optakt til uddelingen af årets pris afholder Det Kongelige Bibliotek i samarbejde med Norden i Fokus en aften med tidligere vindere af prisen. Hør dem diskutere hvad nordisk litteratur er, om man kan tale om en nordisk stemme og hvilken rolle prisen spiller.

“Danish Tattooing” shortlisted at The Clio Awards 2011, NYC - The annual award bestowed to reward innovation and creative excellence in advertising, design and communication.

NORDSTROMSFORLAG.DK

Clio
AWARDS
DESIGNBOLAGET

Den nordiske tone

tema

UNDER SAMME HIMMEL

3

Dette er tredje del af temaet *Under samme himmel*. Næste udgave af *Diamanten* udkommer 1. oktober

Kan man tale om et særligt nordisk musikalsk udtryk eller en særlig nordisk tone? Det mener den danske komponist og forfatter Karl Aage Rasmussen, selvom det er vanskeligt at sætte fingeren på hvor og hvornår.

TEKST KARL AAGE RASMUSSEN

FOTO KARIN BEATE NØSTERUD/
NORDEN.ORG

Musikhistoriens pludrende flerstemmighed har i dag udviklet sig til en babylonisk summen på tværs af alle landegrænser – nye hensigter, nye metoder, nye teknologier. Men geografien spiller med og har altid gjort det. I romantikken var Schumann og Wagner tyskere med stort T, Chopin var polak, Tsjajkovskij russer; og sammen med tjekken Smetana, bøhmeren Dvořák eller italieneren Verdi repræsenterede de hver for sig vidt forskellige tonefald. 'Musikken er i dens tone', siger et fransk mundheld.

Men hvor har den ordløse kunst sit tonefald fra? Afspejler komponisters musik et geografisk område med dets traditioner, sæder, vaner, skikke og tale måder, eller medvirker musikken snarere til at et landområde anskues og opleves på en særlig måde? Er det hønen eller ægget?

Carl Nielsen voksede ud af det danske bondesamfund, så selvfølgelig klinger hans musik dansk – vi har fået den ind med modermælk og morgensang. Men lyder Nielsen faktisk dansk, eller

er vi alle blot børn af hans særlige tonefald? Selvfølgelig skrev Sibelius ikke finske symfonier, men hans symfonier er skrevet af en finne, vi har selv sat lighedstegnet. Ganske som Griegs danse og sange nærmest pr. refleks forbindes med lyden af Norge ...

Flere lokale særpræg

I dag er det umuligt for en kunstner at være isoleret – fusioner, hybrider og krydsninger er blevet et væsenstræk i kulturen, internettet er i sig selv en enorm "mixer" som uforudsigeligt blander kulturer, særpræg og identiteter.

GRØNNEGÅRDS TEATRET

TEATER FOR ALLE – UNDER ÅBEN HIMMEL – MIDT I KØBENHAVN

LUDVIG HOLBERGS

HENRIK & PERNILLE

24. JUNI-20. AUGUST 2011

MED: ANN ELEONORA JØRGENSEN · JENS JACOB TYCHSEN

THOMAS BO LARSEN · JENS GOTTHELF

TRINE APPEL · SARAH BOBERG

MICHAEL MORITZEN · LARS JUNGGREEN

ANDERS PETER BRO

INSTRUKTION: SOLBJØRG HØJFELDT

SCENOGRAFI: BIRGITTE MELLENTIN

KUNSTINDUSTRIMUSEETS HAVE
BREDGADE 68 KBH. K.

16. JULI - 27. AUG. 2011

DAVID HIRSONS

LA BÊTE

MED: LARS MIKKELSEN · TROELS LYBY

TINA GYLLING MORTENSEN · PAUL HÜTTEL

PAULINE REHNÉ · RIKKE LYLLOFF

ASBJØRN KROGH NISSEN OG

MIKKEL KAASTRUP LARSEN

INSTRUKTION: CHRISTOFFER BERDAL

SCENOGRAFI: NINA FLAGSTAD

OVERSÆTTELSE: JESPER KJÆR

EN
KOMEDIE
PÅ VERS

ODD FELLOW
PALÆETS HAVE
BREDGADE 28
KBH. K.

BILLETTER:

WWW.GRØNNEGÅRD.DK

'For faktisk er der ting i livet – og ikke de mindst vigtige – der forsvinder mellem fingrene, når vi forsøger at give dem navne'

Men de faktiske forskelle i livsvaner og kulturtraditioner ændres kun overfladisk af teknologi, ideologi og politik. De er noget andet, et særligt humør, et særligt psykisk klima, en bestemt måde at se sig selv og andre på. De er vaner og konventioner, symboler, gestik og ritualer – instinktive følelser som binder folk til et sted og et fællesskab.

Tankegangen bundet ikke i klimateorier eller folkepsykologi. Den er en simpel konstatering af, at vi faktisk er forskellige, at vi oplever forskelligt, opfører os forskelligt. Tænk, blot som eksempel, på hvordan alt øjeblikkelig ændrer sig, blot man krydser Rhinen mellem Tyskland og Frankrig: arkitektur, bymiljø, mad, påklædning, omgangstone, stemning. Og denne forunderlige "diversitet" (som man siger om dyrearter) synes ikke for alvor truet af globalisering og massekommunikation. Faktisk ser det ud til at jo mere verdensomspændende og global musikkulturen bliver, desto tydeligere udkrystalliseres samtidig et væld af nye lokale særpræg.

Det nordiske er noget vi har

At sætte fingeren på det specifikt nordiske i musikken, at opregne det håndgribeligt og konkret, er håbløst. Nationalkarakter, en uforvekslelig egenskab ved musikken i Norden, er en illusion. Men når vi aner, at en bestemt musik spejler vores erindringer og på samme tid fremkalder en følelse af identifikation, er vi spontant hjemfaldne til dens tonefald. Noget som i dag især jazzmusikere og sangskrivere har lyttet sig til. Tænk blot på Jan Johanssons *Jazz på svenska*, eller den særlige *sound*, der kalder kølige nordiske landskaber frem i bevidstheden, når man lytter til Jan Garbarek.

Vi oplever det nordiske som noget vi har, et særligt gemyt de andre ikke har. Og vi behøver ikke at se langt, et kig på vore naboer mod syd afslører med al tydelighed den afgrundsdybe forskel på tysk og nordisk: Hvis

hunde er tyske, er katte selvfølgelig nordiske. Hvis fødder er tyske, er hænder nordiske. Og er mænd tyske, er kvinder nordiske – selv den mest feminine mand er mere tysk end den mest maskuline kvinde. Latinere er katte, altså nordiske, amerikanere er hunde; og da kinesere er nordiske, må vesterlænderne jo være tyske. Men hvis danskere er nordiske, er svenskere så sandelig tyske. Hvad tyskere forresten også er ...

Ikke sandt? – ren selskabsleg. Men i mange hundrede års musikliv var legen alvor. Allerede i 1300-tallet fik Francesco Landinis melodiose ballader ry som italiensk i renkultur, mens Guillaume Machauts sindrige *chansons* var genuint franske. Senere blev forskellen på tysk og fransk en demarkationslinje. Men trækkes efter lineal kunne den aldrig. Hector Berlioz var musikalsk historiefortæller, altså skabstysker, mens Mendelssohn som landskabsmaler i toner faktisk var en formummet franskmand (senere gjaldt det også italieneren Respighi eller englænderen Delius). Hindemith var ærketysk og Ravel ærkefransk. Og hvad så med César Franck, forresten?

Nordisk tone i familie med kærlighed

Men glem arkivskufferne. For faktisk er der ting i livet – og ikke de mindst vigtige – der forsvinder mellem fingrene, når vi forsøger at give dem navne. At den nordiske tone ikke kan defineres beviser ikke, at den ikke findes. Det bringer den blot i selskab med fænomener som kærlighed, skønhed, humor eller kunstnerisk kvalitet – ting som heller ikke kan defineres, men som de fleste anerkender eksistensen af.

Kirkefar Augustin skrev for meget længe siden at 'når ingen spørger mig, så véd jeg, hvad det er. Men hvis nogen spørger mig, ved jeg det ikke!' Hans emne var tidens gåde. Men bemærkningen kunne fint være møntet på den nordiske tone i musikken. *

[FAKTA]

Komponister og musikere nævnt i artiklen

Antonín Dvořák (1841-1904), tjekkisk komponist
Bedřich Smetana (1824-1884), tjekkisk komponist
Carl Nielsen (1865-1931), dansk komponist
César Franck (1822-1890), belgisk-fransk komponist, organist og dirigent
Edvard Grieg (1843-1907), norsk komponist
Felix Mendelssohn (1809-1847), tysk komponist og dirigent
Francesco Landini (ca. 1325-1397), florentinsk komponist og sanger
Frédéric Chopin (1810-1849), polsk komponist og pianist
Frederick Delius (1862-1934), engelsk komponist
Guillaume de Machaut (ca. 1300-1377), fransk komponist og digter
Hector Berlioz (1803-1869), fransk komponist
Jan Garbarek (f. 1947), norsk jazzsaxofonist
Jan Johansson (1931-1968), svensk jazzpianist
Jean Sibelius (1865-1957), finsk komponist
Maurice Ravel (1875-1937), fransk komponist
Ottorino Respighi (1879-1936), italiensk komponist
Paul Hindemith (1895-1963), tysk komponist
Peter Tjajkovskij (1840-1893), russisk komponist
Robert Schumann (1810-1856) tysk komponist og kritiker
Richard Wagner (1813-1883), tysk komponist, dirigent og skribent

tema
UNDER SAMME HIMMEL

Dette er tredje del af Under samme

DET FINSKKE MIRAKEL

TEKST JENS ERDMAN RASMUSSEN

'Det fantastiske er, at de her helt unge kunstnere kun lige har afsluttet – eller er ved at afslutte – deres uddannelse. De står ved begyndelsen af deres karriere. Og allerede nu holder deres værker et kunstnerisk niveau, der er fuldt på højde med den etablerede samtidskunst. Vi ser det på kunstmesser over hele verden, hvor interessen for dem bare vokser og vokser'.

Ordene kommer fra Timothy Persons, kurator, gallerist og lektor ved Alvar Aalto University of Art and Design i Helsinki. Og ikke mindst gudfader til den finske kunstneriske succes, vi kender som Helsinkiskolen. Udstillingen *Touching Dreams*, der netop nu kan ses i Det Nationale Fotomuseum, viser værker af den seneste generation studerende. En generation, som ifølge Persons er den hidtil mest talentfulde.

Under opbygningen af udstillingen talte jeg med Timothy Persons om, hvad det er, der har givet de unge finske fotokunstnere denne unikke position på den internationale kunstscene, om nogle af principperne bag uddannelsen, og om hvorfor finsk fotografi – måske – er et hestehoved foran det øvrige Nordens.

Internationale landsbytosser

En af de ting, der ifølge Persons har betydet allermest for succesen, er det klare internationale fokus, man fra starten lagde i uddannelsen. 'Da vi begyndte fornyelsen af uddannelsen i begyndelsen af 1990'erne, var der i Finland en håndfuld meget markante fotokunstnere. De havde alle en vis succes på det internationale marked, først og fremmest på grund af deres særheder. Finland var – og er til en vis grad stadig – et randområde i Europa, og det er nok denne position, der har skabt et folk af originaler. Også indenfor kunsten. Vi fokuse-

rede fra starten på at bryde denne isolation og internationalisere uddannelsen'.

Den internationalisering har lige fra starten taget to former. For det første inviterede man en lang række udenlandske fotografer, kunstnere og teoretikere til at holde workshops, forelæse og ikke mindst tale med de studerende om deres værker ved såkaldte *portfolio reviews*. For det andet satsede man kraftigt på at bringe de unge kunstnere og deres værker ud i verden. Sådan startede Gallery Taik, der hurtigt vandt anerkendelse ved deltagelse på kunstmesser over hele verden, og som i dag også er et anerkendt udstillingssted midt i Berlin.

'Vi fandt på navnet "The Helsinki School" som brand for de unge kunstnere, vi viste frem ude i verden. Det var til dels inspireret af den på det tidspunkt meget fremtrædende tyske "Düsseldorferskole". Den betegnede først og fremmest en kunstnerisk stil, hvor Helsinkiskolen helt bogstaveligt betegner en skole. Man har kritiseret Helsinkiskolen for alt for tidligt at sende unge kunstnere ud på markedet, men det er en helt bevidst strategi for at professionalisere deres kunstneriske arbejde'.

Kunstnerisk solidaritet

Det samme gælder ifølge både Timothy Persons og flere af de studerende arbejdet med *portfolio reviews* og *artist's statements*. Her samarbejder de studerende om at udvikle og præsentere deres idéer lige fra starten af den kunstneriske proces til det færdige værk. Fokus er især på den konceptuelle styrke, der udkrystalliserer sig i statements, hvor den enkelte kunstner beskriver sit projekt.

'Vi giver de studerende en ekstra udfordring ved at lade dem præsentere hinandens statements. Det skaber en solidaritet og forståelse for andres kunstneriske arbejdsmetoder, der i mine øjne er helt unik'.

Den solidaritet betyder også, at de studerende er i stand til at præsentere hinandens arbejde for omverdenen, både på kunstmesser, i gallerier og i forbindelse med udstillinger. Ifølge Persons ville det have været umuligt at forestille sig en gruppeudstilling lavet af fotograferne fra Düsseldorferskolen, simpelthen fordi de store stjerner som fx Andreas Gursky og Thomas Ruff ville komme op at skændes om hvem, der skulle have den største væg. For Helsinkifotograferne er det helt anderledes. Her finder man en helt klar indbyrdes forståelse for hinandens styrker og svagheder og ikke mindst for sammenhængen mellem de enkelte kunstners værker. Derfor er de også altid selv med under planlægning og ophængning af udstillinger.

[Blå bog]

Timothy Persons

Timothy Persons er lektor ved Aalto University School of Art and Design i Helsinki, Finland samt kurator i Galleri Taik, Berlin. Derudover kunstnerisk leder af VIPS (Video Fotografi Stockholm) og rådgiver for en lang række museer bl.a. Det Nationale Fotomuseum. Ud over sit hverv som kurator, er han også kunstner.

udstilling

det sker

TOUCHING DREAMS - HELSINKI SCHOOL VOL. 3

HVOR: Det Nationale Fotomuseum
HVORNÅR: til 27. august

❶ *Udstillingen Touching Dreams, der netop nu kan ses i Det Nationale Fotomuseum, viser værker af den seneste generation af unge kunstnere fra Alvar Aalto Universitetet i Helsinki, Finland.*

❷ *Nelli Palomäki: Aino at 27, 2010.*

En international Helsinkiskole?

Og fremtiden? Er det muligt at blive ved med at udvikle Helsinkiskolens succes? 'Det er fantastisk at se, hvordan nye generationer af studerende står på skuldrene af de tidligere og lader sig inspirere. De bliver simpelthen bedre og bedre, og med den yngste generation er det især kvinderne, der imponerer. Det brand vi har etableret, bliver tilsyneladende ved med at udvikle sig. Min drøm for fremtiden er, at vi formår at udbrede succesen til udlandet. Der er et enormt kunstnerisk potentiale mange steder, ikke mindst i de nordiske lande, men også i fjernøsten og Sydamerika. I Norden er potentialet til en vis grad uforløst, fordi man i alt for høj grad fokuserer på det hjemlige. Svenske kunstnere er for eksempel ofte mest interesseret i at etablere sig nationalt, og de bedste danske kunstnere forla-

der tilsyneladende hjemlandet for at etablere sig andre steder. En fotograf som Joakim Eskildsen, som i mine øjne er en af de bedste yngre danske fotokunstnere, er jo efterhånden verdensberømt, men alligevel er han relativt ukendt i Danmark. I har i fotoskolen Fatamorgana en fantastisk platform, der til en vis grad arbejder med det potentiale, men den er jo slet ikke etableret i uddannelsessystemet. I Finland har man fra politisk hold tidligt set mulighederne for at profilere sig på det internationale marked gennem kultureksporten. Derfor har man fra starten satset kraftigt på Helsinkiskolen og Taik. Det er den tankegang, jeg håber at kunne udbrede til andre lande, for dermed at etablere et endnu bedre internationalt kunstnerisk miljø baseret på Helsinkiskolens principper.' ✨

ET ENSOMT STED

TEKST JENS ERDMAN RASMUSSEN

udstilling

det sker

GREGORY CREWDSON:
In a Lonely Place

HVOR: Det Nationale Fotomuseum

HVORNÅR: 23. september 2011
– 28. januar 2012

Artist's talk med Gregory Crewdson fredag
23. september kl. 17. Gratis adgang

Gregory Crewdson, *untitled*, 2003, fra serien *Beneath the Roses*

En ensom pige sidder lidt fortabt på en gyngel i en trailerpark, mens regnen pisker ned. En slidt Cadillac-taxi holder midt på en forstadsvej med åbne døre. Lygterne lyser ud i tusmørket. Den ene fordør står åben, og midt på gaden står en barfodet kvinde.

Det er langt fra Amerikas åbne vidder, der skildres i serien *Beneath the Roses*, der fra 23. september vises i Det Nationale Fotomuseums store udstilling *In a Lonely Place* af den amerikanske fotograf Gregory Crewdson. Snarere er det den klaustrofobisk ensomme

atmosfære, som man fx også ser i maleren Edward Hoppers melankolske amerikabilleder. Hos Crewdson krydres den hjertegribende skønhed og melankoli af en mareridtsagtig stemning af fortrængninger og begær.

Værkerne i *Beneath the Roses* er imponerende iscenesatte tableauer, der balancerer mellem det maleriske og det filmiske. Og Crewdsons arbejde med de enkelte værker ligner da også næsten en filmproduktion med omhyggeligt konstruerede kulisser og snesevis af medvirkende ved hver optagelse.

I skarp kontrast hertil står serien *Fi-*

reflies, små undselige sort/hvid fotografier, hvor Crewdson lader lyset fra ildfluers parringsdans tegne et næsten håndgribeligt billede af det samme ensomme fortrængte begær.

Crewdsons seneste serie *Sanctuary* er optaget i den legendariske italienske filmby Cinecittà. Denne gang laver Crewdson dog ikke iscenesættelser. Tværtimod vender han et tilsyneladende dokumentarisk fotografisk blik på selve filmbyens efterladte kulisser. Resultatet er en slående skildring af den postmoderne virkelighed i et klassisk fotografisk sprog af enestående skønhed. ✨

Se de anmelderroste
udstillinger på KØS

2 kilometer gadekunst
til 18. september 2011

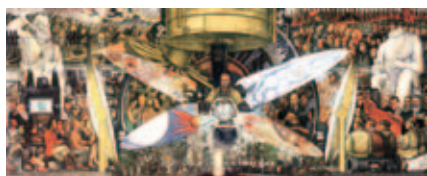
walk
this
way

Akay
Armsrock
Brad Downey
Basco5
Don John
Josefine Günschel
Mormor
Moss Couture
Papfar
Phucisme
Pink Army
Sten & Lex
Stickkontakt
Swoon
Tejn
Ultra Grøn

Kampen på muren

mexicanske murlalerier

Diego Rivera, Man at the Crossroads, New York
1933, Foto Christina Knutsson

Fra en lille blyantstegning af Diego
Rivera til en væg på 7,5 m af Juan O'Gor-
man fortæller de historien om smerte og
overgreb på en hel nations befolkning

til 14. august 2011

nørregade 29
dk 4600 køge
+45 5667 6020
koes.dk
tirsdag - søndag 10 - 17

facebook

35 minutter med
s-tog fra
Hovedbanegården

kø's

museum for kunst
i det offentlige rum
— museum of art
in public spaces
koes.dk

Foredragsrækken

det sker

NOBELPRISEN OG KUNSTEN AT TÆNKE STORT!

Dronningesalen

ALBERT EINSTEIN

Nobelprisen i fysik
Ved Helge Kragh, forfatter til
bl.a. *Einsteins Univers* (2008)

HVORNÅR:

onsdag 24. august kl. 19

ARAFAT, AL GORE, OBAMA ETC.

Nobels fredspris
Ved Michael Jarlner, internatio-
nal redaktør på Politiken

HVORNÅR:

mandag 10. oktober kl. 19

SELMA LAGERLÖF

Nobelprisen i litteratur
Ved Louise Vinge, professor
i litteraturvidenskab på Lunds
Universitet

HVORNÅR:

onsdag 9. november kl. 19

JOHN FORBES NASH

Nobelprisen i økonomi
Ved Jan Philip Solovej, professor
ved Københavns Universitet,
Institut for Matematiske Fag

HVORNÅR:

mandag 28. november kl. 19

MARIE CURIE

Nobelprisen i fysik og kemi
Ved Preben Hartmann-Petersen,
kemiker og forfatter til bogen
*Marie Curie og hendes nærmeste
familie* (2003)

HVORNÅR:

mandag 12. december kl. 19

Efterårets foredragsrække i Den Sorte Diamant sætter fokus på en række legendariske Nobelprismodtagere, skabelsesprocessen bag de store resultater og diskussionerne, der altid følger uddelingen af verdens mest prestigefyldte pris

TEKST LISE BACH HANSEN

Hvordan kom de til at tænke på det? – spørger man sig selv, når man kigger ned over den svimlende liste over epokegørende forskning og banebrydende ny viden, som er blevet belønnet med Nobelprisen. Verdens mest eftertragtede civile hædersbevisning, som tildeles personer, som 'i det forløbne år har gjort menneskeheden den største nytte'. De største af dem har ændret verden og defineret milepæle i den evolutionære udvikling; de har skabt nye tænke måder, der har gjort op med værdier, traditioner og problemer, der ellers stod i stampe.

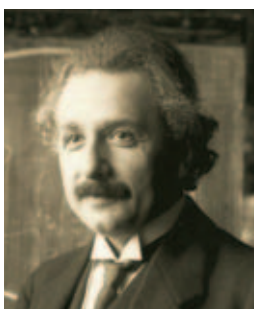
I år er det 110 år siden, den første Nobelpris blev overrakt, og når man dykker ned i historierne bag Nobelprismodtagerne, er deres resultater ofte blevet til på mirakuløs vis: held, vilje, tilfælde, vildveje, afveje, mod og en utrættelig energi. Her er tale om kreative hjerner, der har været besatte af at

skabe – ligesom deres kolleger i kunstens verden, hvor litteraturprisen er den eneste repræsenterede i Nobeluddelingen. Arbejdet mod den geniale opfindelse eller det kunstneriske værk har ofte været ledsaget af personlige kampe. Og selv om de var "verdens klogeste" inden for deres felt, var det som om mange af dem tabte overblikket, når det gjaldt deres private liv. Med fem Nobelkategorier som omdrejningspunkt vil en række eksperter fortælle om, hvordan Nobelpristagerne nåede frem til deres epokegørende resultater og hvilke konsekvenser det politiske mod og forskningen fik for verden. De vil samtidig berøre hvilke dramatiske personlige skæbner, der ofte fulgte med det geniale – alt dette med film, billeder og andet dokumentarisk materiale, så fortællingerne om Nobelprismodtagerne bliver mangfoldige og levende. ✨

[Nobelprisen]

Mellem 1901 og 2010 er Nobelprisen og prisen i økonomisk videnskab blevet uddelt 243 gange. Der har været et par få år, hvor Nobelprisen ikke er blevet uddelt, særligt under 1. og 2. Verdenskrig. Prisen uddeles for præstationer indenfor fysik, kemi, fysiologi og medicin, litteratur og for fred. Nobelprisen er en international pris, og den administreres af Nobel Fonden i Stockholm. I 1968 etablerede Sveriges Riksbank Sveriges Riksbanks pris i økonomisk videnskab til minde om Alfred Nobel, grundlæggeren af Nobelprisen. Hver pris består af en medalje, et personligt diplom og en kontant pris. I 2011 er Nobelprisen på 10 millioner svenske kroner.

FFTERÅRETS
FOREDRAGSRÆKKE
I DIAMANTEN

Fysik:

ALBERT EINSTEIN modtog Nobelprisen i fysik i 1921 og huskes i dag for meget mere end sin relativitetsteori og beskrivelsen af den fotoelektriske teori. Han er en af de mest citerede personer i alt lige fra faglige tidsskrifter til livsstilsfilosofi. Trods sin epokegørende forskning og livskundskab betød samme, at han i sit eget liv måtte lide store menneskelige tab og ofre.

Fredsprisen:

YASSER ARAFAT, AL GORE OG BARACK H. OBAMA er nogle af de kontroversielle prismodtagere, der har modtaget Nobels fredspris. Alfred Nobel stillede i sin tid tre krav til fredsprisvinderne, hvoraf blot et af dem skal være opfyldt for at være i betragtning til den store pris. To af kravene er utvetydige: 'reduktion af militærstyrker' og 'gennemførelse af fredskongresser', mens Nobelkomiteen for det sidste krav til tider beskyldes for at have en lidt mere uklar fortolkning: 'nationernes forbrødring'. Tre dage efter prisen uddeles i 2011, diskuteres prisen, dens aktuelle modtagere og der rejses debat om hvorvidt tidligere prismodtagere faktisk levede op til anerkendelsen.

Litteratur:

SELMA LAGERLÖF fik som den første kvinde Nobelprisen i litteratur i 1909. Med store værker som *Gösta Berlings saga*, *Jerusalem* og *Niels Holgersens forunderlige rejse* gennem Sverige har hun skabt sig et betydeligt kunstnerisk eftermæle. Hendes politiske engagement har også skabt ekko gennem tiden. Lagerlöf kæmpede bl.a. for stemmeret til kvinder, og da nazisterne kom til magten i Tyskland, hjalp hun mange tyske intellektuelle og kunstnere med at flygte. Under Vinterkrigen gav hun sin nobelpris væk for at støtte Finland økonomisk.

Økonomi:

JOHN FORBES NASH modtog Nobelprisen i økonomi i 1994. Han var et enestående matematisk talent, der fik Nobelprisen efter fem tvangsindlæggelser for paranoid skizofreni. Hans videnskabelige bidrag ligger inden for den suverænt rationalistiske spilteori, men i sit eget liv havde han store problemer med rationaliteten. Den prisvindende film *A Beautiful Mind* fra 2001 er inspireret af John Nash' liv.

Kemi/Fysik:

MARIE CURIE (også kaldet Madame Curie) var opdageren af to radioaktive grundstoffer og modtager af to Nobelpriser. Hun var en pioner på flere områder: Hun var den første kvinde overhovedet, der fik tildelt en Nobelpris, nemlig i fysik i 1903 for udforskningen af radioaktivitet, men også den første person, der fik to priser. Den anden modtog hun i kemi i 1911. Hun var desuden den første kvinde, som underviste og blev professor ved universitet Sorbonne i Paris.

KOM I DIAMANTEN
OG BLIV KLOGERE
PÅ NOGLE AF TIDERNES
STØRSTE HJERNER!

Det uendelige, det mikroskopiske, det abstrakte gjort forståeligt ...

I UNIVERS-serien skriver danske forskere om tilværelsens store emner og verdens grundelementer. Med serien bygges der bro mellem forskningsmiljø og offentlighed, og målet er at formidle frontforskning og specialviden på en fængende måde.

Pressen skrev

OM PSYKEN

”En lærd og velskrevet bog om et stort og komplekst emne, der gør op med vaneforestillinger om den menneskelige psyke”

Bo Møhl | Politiken

OM UNIVERSET

”Bedste bog på markedet her og nu om Universet”

Jens Ramskov | Ingeniøren

OM MENNESKET

”... dybt fascinerende”

www.modspil.dk | Carsten Agger

OM RELIGION

”... en sand fornøjelse at læse, for den, der elsker at fordybe sig i tilværelsens store emner”

Ellen Lind Jensen | Lektorudtalelse

OM SPROGET

”... en hel glarmesterbutik af indsigt i det forunderlige fænomen, der adskiller mennesker fra dyrene”

Stig Olesen | Morgenavisen Jyllands-Posten

UNIVERS-serien
udgives med støtte fra
Bikubenfonden

Aarhus Universitetsforlag

Århus · Langelandsgade 177 · 8200 Århus N

København · Tuborgvej 164 · 2400 København NV

Pris pr. stk. 198 kr.

fra samlingerne

Samlinger

Det Digitale Nationalbibliotek

Danske samlinger

Danske aviser

Småtrykssamlingen

Håndskriftsamlinger og privatarkiver

Boghistoriske samlinger

Billedsamlingen

Kortsamlingen

Luftfotosamlingen

Musiksamlinger

Teatersamlinger

Orientalisk Samling

Judaistisk Samling

Internationale organisationers publikationer

Ældre samling af udenlandske tryk

Småtrykssamlingen blev oprettet i 1902 og hører under Pligtafleveringsafdelingen. Samlingen består af ca. seks mio. tryksager, som ikke katalogiseres enkeltvis, men arkiveres i en række emnegrupper. Dog er den ældste del af Småtrykssamlingen, Udtaget småtryk, småtryksperiodika (beretninger, regnskaber, personaleblade m.m.), samt en række andre kategorier katalogiseret og kan søges og bestilles i REX. Materialet bliver hver dag sendt til biblioteket via pligtafleveringsloven, som pålægger bogtrykkere og andre leverandører at aflevere et eksemplar af alt, hvad de trykker til Det Kongelige Bibliotek og til Statsbiblioteket i Århus. Småtryk er hovedsageligt aktuelt, internt materiale fra korporationer som firmaer, foreninger, institutioner og selskaber. Samlingen indeholder blandt meget andet skillingsviser, programmer fra film-, teater- og idrætsbegivenheder, kataloger og prislister.

Læs mere på www.kb.dk/da/nb/samling/smtr og i bogen *Alle tiders tryk*, udgivet af Det Kongelige Bibliotek i 2010

TEKST BRUNO SVINDBORG
FOTO DET KONGELIGE BIBLIOTEK

I Håndskriftafdelingen findes næsten 20 manuskripter til nogle af Henrik Ibsens mest kendte skuespil, samt flere hundrede breve, herunder alene 257 til forlæggeren Fr. Hegel. Materialet er tilgængeligt online på Center for Ibsen Studiers "Manuskriptprojekt", se www.kb.dk/da/kb/nb/ha/web_udstil/ibsen.html

NORSK LITTERATUR UNDER DANSK HIMMEL

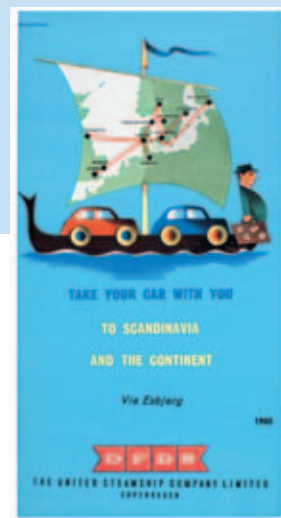
Også i slutningen af 1800-tallet var Gyldendal det dominerende forlag i Danmark, bl.a. takket være fusioner med og opkøb af mindre forlag. De fleste af datidens skønlitterære forfattere – herunder det såkaldte moderne gennembruds – udgav deres bøger på forlaget.

Den prestige, der var knyttet til forlaget, smittede dengang af på en række af de danske forfatters kolleger i Norge, hvoraf nogle af de mest fremtrædende udgav deres bøger i Danmark på Gyldendals forlag, indtil Gyldendal selv i 1906 oprettede en norsk afdeling i Kristania.

Situationen, hvor norske digtere udgav deres bøger i Danmark, er forklaringen på, at der i Håndskriftafdelingen findes mange originalmanuskripter af datidens norske forfattere, herunder af "de fire store":

Bjørnstjerne Bjørnson, Alexander Kielland, Jonas Lie og sidst, men ikke mindst Henrik Ibsen, der havde indvilget i, at lederen af Gyldendal, Fr. Hegel, kunne afgive manuskripterne efter endt brug til Edvard og Jonas Collins manuskriptsamling, der på dette tidspunkt var i privat eje, men som sidstnævnte skænkede Det Kongelige Bibliotek i 1905.

De norske forfatters kollegiale og/eller forretningsmæssige forhold til danske forfattere og Gyldendal afspejles naturligvis også i deres mange breve, der ligeledes findes i Håndskriftafdelingen – en yderligere grund til for norske litteraturstuderende og forskere at tage "Danskébåten" til København! ✨

TEKST THERESE HØEG JACOBSEN
FOTO DET KONGELIGE BIBLIOTEK

NORDEN I SMÅTRYKSSAMLINGEN

Småtrykssamlingen indeholder skoleblade, kirkeblade, teaterprogrammer, skovtursange, kataloger, beretninger, regnskaber og meget mere fra firmaer, foreninger og institutioner. Materialet bliver arkiveret i en række emnegrupper, og samlingen gemmer på en stor del af det, man får ind ad døren derhjemme, og som de fleste smider væk igen. De ældste småtryk er fra 1600-tallet, og de nyeste er fra i år.

Nordisk kultur og samarbejde har også sat sig spor i Småtrykssamlingen. I emnegruppen Politik er Skandinavisme, Nordisk Råd og Foreningen Norden placeret. Der er nordiske kunststillinger i gruppen Kunst og nordiske industriudstillinger i gruppen Industri. Den kendteste udstilling er Den Store Nordiske Industri-, Landbrugs- og Kunstudstilling i København i 1888, hvorfra der er 55 småtryk om alt fra katalog over fedt slagtekvæg til urmagerens fagmøde.

Brochurer reklamerer med billige rundture

Der har været afholdt nordiske møder for boghandlere, bryggere, filatelister,

filologer, jurister, lærere, studenter og mange andre fagfolk på skift i de nordiske lande. Rejseaktiviteten mellem landene giver sig også udslag i form af en stigende turisme. For få år siden gik de fleste danskeres første udenlandsrejse til Norge eller Sverige, hvorimod de fleste skolebørn i dag allerede har rejst i adskillige lande og måske oftere sydpå end nordpå. Moderne rejsekataloger er ofte på mange sider, trykt på glittet papir og illustreret med fotografier af idylliske strande, maleriske småbyer og med mere fokus på hotellet og dets faciliteter end de nærmeste omgivelser. I 1930'erne, 1940'erne og 1950'erne var det mere ydmyge rejsebrochurer med tegninger, som ofte er sjove og charmerende.

I 1932 lancerede DSB under overskriften: "Lad os besøge vore nordiske Brødrelande ..." billige rundture gennem Danmark, Finland, Norge og Sverige. Småtrykssamlingen har flere brochurer om rundturene. På forsiden af brochurerne ser man glade nordboere med folkedragter i nationale farver. Teksten fremhæver det nordiske fællesskab og

den smukke natur. I 1935 hedder det under overskriften 'Norden drager og kalder': 'Intet Under, at disse populære Rundrejser har vundet saa stor Tilslutning, thi næppe noget Sted i Verden findes saa rige Variationer i Naturen som i vore nordiske Brødrelande ... Lad Syden interessere os nok saa meget, det efterlader dog kun en overfladisk og fremmed Følelse mod den dybe og inderlige Kalden, hvormed den nordiske Natur drager enhver af os, der én Gang har været dens Gæst.' I 1936 er teksten endnu mere patetisk: 'Ogsaa vor Tid har sin Skandinavisme. Den har fundet nye Ytringsformer, nye Veje mod et gammelt Maal. En af disse nye Veje, som Tiden har banet ved at gøre Evnen til at rejse til Fælleseje, er de nordiske Rundrejser ... Stort, nyt, fremmedartet er det - og dog vaagner der dybt i vort Sind en Melodi, der nynner om Slægtskab. For Sæd og Skik, Tale og Tone, Kunst og Kultur vidner om Samhørighed i Sind og Tanke sæt fra Arilds Tid - der gror Frændskab mellem Nordens Folk i de nordiske Rundrejsers Spor.'

I brochurerne fra 1937 og 1939 er to-

nen mere nøgtern, overskriften i 1937 er "Praktisk Skandinavisme". I krigsårene var der af gode grunde ingen nordiske rundrejser, men de fortsætter i 1950 og årene frem med udelukkende praktiske oplysninger i brochurerne.

Fra grisefest til golfrejser

Et stærkt og levedygtigt udslag af nordisk samarbejde er SAS, Scandinavian Airlines System, som blev grundlagt i 1946 af Danmark, Norge og Sverige i fællesskab. I Småtrykssamlingen findes brochurer og fartplaner fra 1948 og frem. Her bruges også nordisk nationalromantik på forsiderne, f.eks. et frembrusende vikingeskib overfløjet af et moderne SAS fly.

Vikinger og vikingeskibe benyttes også af DFDS, Det Forenede Dampskibsselskab, til at sælge rejser til Skandinavien for englændere, i 1960 sågar med biler på dækket af et vikingeskib.

Sejlruten København-Oslo, herhjemme kaldet Oslobåden eller Norgesbåden og i Norge selvfølgelig Danskebåten, har eksisteret siden DFDS' stiftelse i 1866. I en brochure fra 1905 kan man se, at en enkeltbillet kostede 37 kr. på 1. klasse og 23 kr. på anden klasse – med 'fuld Forplejning i den paagældende Klasse under Sørejsen'. I 1907 hedder det: 'Blandt de Lande, hvor storslaet Natur i Forbindelse med frisk, ren Luft over en stedse stigende Tiltrækningskraft paa Rejsende af enhver Art og af alle Klasser, fra Dollarfyrsten med Tjenerskab til Studenten med Ranslen paa Ryggen og fra Sportsmanden i fuld Vigeur til den overanstrengte Forretningsmand, indtager Gamle Norge en første-rangs Plads.'

Grønland er det nyeste turistland i Norden, hvor man i de senere års rejsekataloger har kunnet tilbyde alt fra krydstogter og 4-stjernede hoteller til skiløb og hundeslædeture.

Småtrykssamlingens rejsebrochurer og -kataloger er gode kilder til turismens historie og bliver da også flittigt brugt af samlingens brugere. Her kan man stu-

Brochure om rundture gennem Danmark, Finland, Norge og Sverige, lanceret af DSB i 1932

dere konkrete ting som priser, rejsetider og transportmidler, men også kulturelle og sociologiske forhold. Hvem er rejsens målgruppe, hvordan sælger man rejsemålet – lokker man med nordisk fællesskab, storslået natur, grisefester, ungdomsdruk eller temarejser som golf-, safari- og jagtrejser?

Selv om mange af vor tids rejsende kræver fjerne og eksotiske oplevelser, kan rejser i Norden stadig byde på mange slags kultur- og naturoplevelser til lands, til vands og i luften – både i det virkelige liv og gennem Småtrykssamlingens materiale. ✧

ANSELM REYLE

25. JUNI - 14. AUGUST

NORDEA
FONDEN

ARKEN

[Blå bog]

Lotte Hansen

Lotte Hansen er adm. direktør i kommunikationsfirmaet HansenPR. Derudover har hun skrevet en bog og lavet et teaterstykke om demokratiets vilkår i en medietid. Hun virker som politisk kommentator og har tidligere bl.a. været rådgiver for tre ministre og erhvervsredaktør. Lotte Hansen er cand. scient. pol. og journalist og har været med til at udvikle salonscenen i Den Sorte Diamant.

det sker

Salon i Diamanten

med Lotte Hansen

HVOR: Dronningesalen

AMATØRERNE KOMMER!

De er overalt i tv, amatørerne! Er de professionelle sendt helt ud i kulden? Hvorfor skælder politikerne ud på eksperterne og kan vores demokrati klare sig uden? Hvorfor er det så problematisk, at folk brænder for noget og har sat sig ind i stoffet? Er man i dag et mere respekteret sandhedsvidne, hvis man ikke aner, hvad man snakker om?

HVORNÅR: mandag 5. september kl. 19.30

HVEM: Georg Metz, tidl. chefredaktør på Information, foredragsholder og forfatter Ulla Tofte, Festivalchef Golden Days Festival, debattør og foredragsholder og Adrian Lloyd Hughes, tv-vært på DR2 og Nick Hækkerup (S), skatteordfører

DEN LIVSVIGTIGE KUNST

Er kunst blevet til noget vi kun gør i 3. halvleg? Hvorfor taler vi ikke om kunst som noget, der vil samfundet noget? Og skal den det? Og har vi for meget ligegyldig kunst i dette land, fordi vi støtter de forkerte og støtter for meget?

HVORNÅR: mandag 24. oktober kl. 19.30

ER FAMILIEN BLEVET ET HELLEGT IDEAL?

Er familielivet i virkeligheden ikke blot navlebeskuende, selvdyrkende og ekskluderende? Har vi skabt en etik, der går ud på, at vi udretter nok, hvis vi bare elsker de allernærmeste?

HVORNÅR: torsdag 24. november kl. 19.30

DEFINITION

Emmanuel Kants definition af oplysning: 'Oplysning er menneskets udgang af dets selvforskyldte umyndighed. Umyndighed er manglende formåen til at bruge sin forstand uden en andens ledelse. Selvforskyldt er denne umyndighed, når årsagen ikke skyldes en mangel ved forstanden, men ved manglende beslutsomhed og mod til at klare sig uden en andens ledelse. Sapere aude!' Hav mod til at bruge din egen forstand' er altså oplysningens valgsprog (fra *Beantwortung der Frage: Was ist Aufklärung?*, 1783)

Ny debatscene:

Salon i Diamanten

TEKST LISE BACH HANSEN

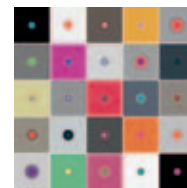
FOTO JENS ULRICH

SALON! Ordet emmer af fin-de-siècle-Paris, Proust, rødt fløjl og Louis XIV møbler. I virkeligheden opstod salon-begrebet, fordi man i oplysningstidens Paris opkaldt møder og forsamlinger efter det rum, hvor de fandt sted. Og de foregik bl.a. i stuerne i smukke pariserboliger som Hôtel de Rambouillet i nærheden af Louvre. Her mødtes man og blev opmuntret til at tænke, udveksle idéer og reflektere over den offentlige opinion – alt sammen gennem samtaleens fine kunst. I Den Sorte Diamant elsker vi, når tanker bliver skabt *live* ligesom på vores International Forfatterscene. Men, hvor der her er fokus på litterære værker, vil vi med den nye salonscene diskutere vores virkelighed, som den ser ud lige nu. Og vi vil gøre det ud fra vores perspektiv, som ud over den smukke havn er kunstens og kulturens. For hvorfor er kulturen i dette land blevet henvist til 3. halvleg? Hvorfor er kunstverdenens stemmer ikke en helt naturlig del af den offentlige diskussion? Hvorfor har vi efterladt debatkulturen til medier, der jagter hurtige konfrontationer og

modsætninger, der med vold og magt er stoppet ned i to kasser med "for" eller "imod"? Hvorfor oplever vi alt for ofte selvsvingsramte modsætningsdiskussioner, der lukker sig om sig selv?

Vi ønsker med denne nye scene at kulturen, kunsten og dens repræsentanter og deres tanker genfødes som den ilt, samfundet behøver for at udvikle sig i både gode og dårlige tider. Derfor vil vi lade kendte og ukendte stemmer mødes. Stemmer som har noget på hjerte og som måske har en fælles sag? Måske forskellige standpunkter? Men med det fælles mål at producere nye erkendelser, ny viden og inspiration på baggrund af dugfriske målinger fra Epenion, der om morgenen samme dag har målt danskernes holdninger til de problemstillinger, vi senere på dagen skal debattere. Som enhver ægte salon har vi selvfølgelig en kvinde i centrum! Hos os er det Lotte Hansen. Hun vil lede samtalerne og sørge for at trække de mest interessante pointer og tanker ud af det panel, vi sætter på scenen og det publikum, vi samler i salen. *

det sker

07 OG 09 JULI KL. 20

Copenhagen Jazz Festival i Diamanten

SUPERTRIOEN WAKENIUS/RIEL/BOUSSAGUET IN HONOUR OF NHØP - OG BLOOD SWEAT DRUM + BASS MED BL.A. PALLE MIKKELBORG

Den svenske superguitarist Ulf Wakenius, den franske kontrabassist-virtuos Pierre Boussaguet og den danske trommeslager par excellence Alex Riel aflægger et eksklusivt besøg 7. juli for at mindes og ære jazz-legenden, kontrabassisten Niels-Henning Ørsted Pedersen (1946-2005). De tre venner har valgt at dedikere første sæt til deres fælles inspirationskilde og kollega, NHØP. Både Wakenius og Riel har spillet i NHØP's egne trioer og har derfor tætte personlige og musikalske bånd til legenden og hans værker. I koncertens første del vil trioeren derfor primært spille værker fra NHØP's eget repertoire. I anden afdeling vil fokus være på at præsentere de tre medlemmer af trioeren med udvalgte stykker, som de hver især sætter særlig pris på.

Fra en europæisk supertrio til en slagkraftig vare fra Århus: Blood Sweat Drum + Bass er et udvidet big band med fokus på rytme og elektroniske elementer. Koncerten i Diamanten 9. juli har titlen *Uncut Stone*, hvor bandets leder "Chappe" medbringer gæster: Her optræder to mangeårige samarbejdspartnere, nemlig trompetisten Palle Mikkelsen, som blev kendt for sit samarbejde med Miles Davis på Aura, samt den walisiske harpenist Helen Davies. Derudover har den elektroniske musiker Sofus Forsberg i det seneste år arbejdet med Blood Sweat Drum + Bass Big Band, og denne aften er den herboende amerikanske komponist Wayne Siegel special guest.

11 AUGUST KL. 17.30

Det Nationale Fotomuseum

**EKSTRA SÆROMVISNING
TOUCHING DREAMS -
HELSINKI SCHOOL VOL. 3
Kun for Diamantklubmedlemmer**

Sommerudstillingen *Touching Dreams - Helsinki School vol. 3* præsenterer den seneste generation af unge fotokunstnere fra Aalto University, School of Art and Design i Helsinki. Med en alternativ og nyskabende tilgang til kunstuddannelse har universitetet under navnet *The Helsinki School* igennem en årrække fostret et stort antal innovative kunstnere, der har indtaget den internationale samtidskunstscene og givet et frisk pust til fotokunsten. *Tag med museumsassistent Anne-Sophie Kofoed Rasmussen på særromvisning i udstillingen*

Tilbud hos søren k

Sommeren venter lige om hjørnet, og på vores terrasse på kajen er vi klar med udeservering. Kom forbi os inden koncert, foredrag, besøg i udstillingerne eller blot fordi du vil nyde vores dejlig mad og skønne udsigt.

søren k

Restauranten i Det Kongelige Bibliotek

Bordbestilling online www.sorenk.dk
Telefon 3347 4949 eller mail sorenk@kb.dk

Vi tilbyder:

"Dagens 2 retters frokost menu" kr. 215,-
"Dagens 2 retters aften menu" kr. 285,-

23 AUGUST KL. 16.30

Byvandring

**PÅ SPORET AF
H.C. ANDERSEN**

Tag med på byvandring og oplev historiens vingesus i selskab med Christian Steffensen og H.C. Andersen!

Iført H.C. Andersen-kostume guider skuespilleren Christian Steffensen gennem gader og stræder, hvor han på velvalgte steder gør holdt og læser op fra historierne, erindringerne, digte, breve, eller synger en af eventyrdigterens elskede sange.

Starter i Den Sorte Diamant, slutter på Amalienborg Slotsplads

Varighed 2 timer

TIL **06** SEPTEMBER

De offentlige arealer

**CARSTEN NIEBUHR OG DEN
ARABISKE REJSE**

For 250 år siden sendte den danske kong Frederik V seks særligt udvalgte personer af sted til det, der dengang blev kaldt Arabia Felix – Det Lykkelige Arabien. Ekspeditionens mission var at udforske den ukendte og mystiske arabiske verden og finde svar på en række videnskabelige spørgsmål.

I anledning af Den Arabiske Ekspeditions jubilæum viser Det Kongelige Bibliotek i samarbejde med Københavns Universitet, Institut for Tværkulturelle og Regionale Studier (ToRS) og Udenrigsministeriet særudstillingen *Carsten Niebuhr og Den Arabiske Rejse*.

FRA **01** OKTOBER

Den Sorte Diamant

**DIAMANTBOGHANDLEN
LUKKER - BUTIK OG
INFORMATION ÅBNER**

Siden Diamanten åbnede i september 1999 har boghandlen i stueetagen været en del af den samlede herlighed. Imidlertid undergår boghandlerbranchen i disse år store forandringer, og det er en af grundene til, at vores meget afholdte boghandel desværre må lukke fra 1. oktober.

I boghandlens lokaler påbegynder vi arbejdet med at skabe Diamantens nye butik og informationscenter, så alle brugere, publikummer, gæster, medlemmer, forskere og studerende får nemmere adgang til informationer om bibliotekets services og kulturtilbud. Vi glæder os til at tage imod i nye omgivelser fra februar 2012.

Boghandelen ophører

Der gives 25% rabat
på udvalgte bøger
til medlemmer af
Diamantklubben i
august og september

Diamantboghandlen

Det Kongelige Bibliotek
Søren Kierkegaards Pl. 1
Postadr.: Chr. Brygge 5, 1219 Kbh. K
Tlf. 3347 4947/ Fax 3347 4948
Info@diamantboghandlen.dk
www.diamantboghandlen.dk

det sker

06 SEPTEMBER KL. 20

Dronningesalen

DIAMANTENSEMBLET - KLAR TIL SÆSON NR. 8

Der er blevet spillet flere end 50 koncerter, flest i Dronningesalen, naturligvis, men Det Kongelige Biblioteks husensemble har også gæstespillet i udvalgte danske kammermusikforeninger og festivaler – og i den legendariske Wigmore Hall i London. Nu er DiamantEnsembles 10 entusiastiske musikere klar til sæson nr. 8 i Dronningesalen.

Med kammermusik som det stærke og ufravigelige udgangspunkt tager ensemblet publikum vidt omkring med musik fra den iberiske halvø og passionerede toner fra Buenos Aires over klassiske og senroman-

tiske klange fra Wien til dansk musik af bl.a. Jørgen Emborg og Per Nørgård; sidstnævntes 80-års fødselsdag fejrer ensemblet sammen med den dansk-kinesiske power-slagtøjsduo *Cross Fire*.

DiamantEnsemblet har ved en tidligere sæson haft kammerversionen af Mahlers *Lieder eines fahrenden Gesellen* på programmet, og ved sæsonåbningskoncerten tirsdag 6. september tager ensemblet tråden op med Mahlers sorgfulde og smukke *Kindertotenlieder* fortolket af Morten Frank Larsen. Den danske baryton bliver et større og større navn internationalt

både som koncert- og operasanger, og i foråret fik hans karriere endnu et skub fremad, da han debuterede på en af verdens væsentligste operascener, Metropolitan i New York. Nu glæder vi os til at præsentere ham i Diamanten!

Sæsonen slutter 22. maj 2012 med Schuberts uopslidelige *Forellekvintet* med det nye franske pianistnavn Lise de la Salle ved flyglet.

Få tilsendt DiamantEnsembles sæsonfolder: Mail din postadresse til kultur@kb.dk og skriv DiamantEnsemblefolder i emnefeltet

01 SEPTEMBER KL. 17.30

Den Sorte Diamant

ARKITEKTUR I DEN SORTE DIAMANT

Kun for Diamantklubmedlemmer

Tag med Diamantklubben på en eksklusiv arkitektur i Den Sorte Diamant. Mette Skov Jensen, arkitekt M.A.A., vil fortælle hvordan SHL architects arbejdede med form, funktion og materialer under udvidelsen af Det Kongelige Bibliotek. Hvordan opstod idéen med "den sorte boks"?, og hvilke arkitektoniske udfordringer og overvejelser gav sammensmeltningen af en kulturinstitution og et bibliotek under samme tag?

Få historien om hvordan Den Sorte Diamant fik sit navn af den daværende kulturminister Jytte Hilden, og hvordan udvidelsen af Det Kongelige Bibliotek startede som en idé hos direktør Erland Kolding Nielsen og endte som en arkitektonisk perle på havnefronten i København.

DIAMANTEN

Kulturmagasinet fra
Det Kongelige Bibliotek

DET KONGELIGE BIBLIOTEK

Kulturafdelingen
Postbox 2149
1016 København K
tel 3347 4747
kultur@kb.dk
www.densortediamant.dk

Redaktionen er afsluttet
1. juni 2011

Kan frit citeres med kildeangivelse

PRIS 20 kr.

Gratis for medlemmer af
Diamantklubben tel 3313 3020

OPLAG

5.000, 4 gange årligt

Udgivet med støtte fra

REDAKTION

Lise Bach Hansen (ansv. redaktør)
Anne Høgedal (redaktør)
Bette Thomas
Jytte Kjærgaard Pedersen (DJ)
Uffe Paulsen
Uwe Bødewadt
Christina Back
Jens Erdman Rasmussen
Lotte Philipson
Bruno Svindborg
Maria Melanie Larsen

Ansvar. udgiver: Erland Kolding Nielsen

FOTO

David Balicki
Einar Falur Ingólfsson
Fotografisk Atelier
Francesca Mantovani
Gianni Motti
Gregory Crewdson
Helene Kragh Jespersen
J. Alex Halderman
Jens Ulrich
Johannes Jansson
Kamilla Bryndum
Marianne Grøndahl
Nelli Palomäki

FORSIDE

Wilma Hurskainen

DESIGN OG PRODUKTION

Datagraf AS

Papiret er
miljøcertificeret
i henhold til
DS/En ISO 14001

LOUISIANA

ARKITECTURENS GRÆNSER III—IV

LIVING

1.6—2.10 2011

**GLÆD DIG TIL
LOUISIANA
LITERATURE**
1.-4. SEPTEMBER

MØD BL.A:
**MARILYNNE ROBINSON
JUNOT DÍAZ
GYRÐIR ELÍASSON
DAVID GROSSMAN
CHIMAMANDA ADICHIE
KARL OVE KNAUSGÅRD
ADONIS
JULI ZEH
DBC PIERRE
GARY SHTEYNGART**
LOUISIANA.DK

Realdania

Sponsor for Louisianas arkitekturudstillinger

bodum

Hovedsponsor for Louisiana

Cao Fei. Cosplayers. Filmstill, 2004.
Courtesy: Cao Fei and Lombard Freid Projects, NY

SHAKESPEARE at HAMLETS CASTLE

THE COMEDY
OF ERRORS

PROPELLER (UK)

RICHARD D. III

PROPELLER (UK)

HAMLET

SHAKESPEARES GLOBE (UK)

3.-12. AUG. 2011

BILLETTEN 7020 2096
WWW.HAMLETSCENEN.DK

Stjernestunder i Slotsgården

